

Ефективність фінансового контролю за видатками Державного бюджету України у період воєнного стану

Сікора Євгеній Іванович

Аспірант, кафедра фінансів ім. С.І. Юрія, Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль, Україна, <https://orcid.org/0009-0000-3192-233X>

Прийнято: 19.06.2024 | Опубліковано: 12.07.2024

Анотація: Актуальність дослідження зумовлена необхідністю удосконалення системи фінансового контролю за видатками Державного бюджету України в умовах воєнного стану, що постійно вимагає адаптації до нових викликів і ризиків. Відповідно, існує потреба у розробці більш ефективних методів і інструментів контролю, що здатні забезпечити стабільність та прозорість державних фінансів у надзвичайних умовах. Метою цього дослідження є створення рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності контрольних органів та забезпечення їх незалежності для більш прозорого та оперативного управління державними фінансами.

У процесі дослідження застосовувалися методи системного аналізу, що дозволили комплексно оцінити існуючі методи фінансового контролю. Використання порівняльного аналізу дало змогу виявити переваги та недоліки різних підходів, які використовуються у фінансовому контролі інших країн. Методи моделювання допомогли сформулювати оптимальні сценарії впровадження нових технологій і процедур контролю, адаптованих до

українських реалій. Статистичні методи були застосовані для оцінки ефективності впроваджених рекомендацій, що дозволило отримати кількісні показники їх впливу на управління бюджетними видатками.

Результати дослідження свідчать, що впровадження новітніх методологічних підходів та сучасних інформаційних технологій значно підвищує точність і швидкість обробки фінансових даних. Це сприяє оперативному виявленню порушень та їх коригуванню, що є критично важливим в умовах воєнного стану. Забезпечення незалежності контрольних органів від політичного тиску та інших впливів дозволяє уникнути упередженості у проведенні перевірок, що підвищує об'єктивність та довіру суспільства до результатів фінансового контролю. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню довіри до державних фінансів як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Для досягнення зазначених цілей необхідно вдосконалювати законодавчу базу, що регламентує діяльність контрольних органів, впроваджувати сучасні інформаційні технології для автоматизації процесів фінансового контролю, підвищувати кваліфікацію персоналу через спеціалізовані навчання та тренінги, розробляти нові методологічні підходи до контролю за використанням бюджетних коштів і посилювати співпрацю між різними контрольними органами для обміну інформацією та координації дій.

Перспективи подальших досліджень включають глибше вивчення впливу впроваджених рекомендацій на загальну економічну стабільність країни та ефективність використання бюджетних коштів в умовах воєнного стану.

Ключові слова: управління фінансами, контрольні органи, інформаційні технології, нормативно-правова база, кваліфікація персоналу.

The impact of global financial trends on the stability of the banking sector in Ukraine

Ievgenii Sikora

Postgraduate student, S.I. Yuriy Department of Finance, West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0000-3192-233X>

Abstract: *The relevance of this study is driven by the need to improve the system of financial control over the expenditures of the State Budget of Ukraine during martial law, which constantly demands adaptation to new challenges and risks. Consequently, there is a need to develop more effective methods and control tools capable of ensuring the stability and transparency of public finances under extraordinary conditions. The aim of this research is to create recommendations for enhancing the efficiency of control bodies and ensuring their independence for more transparent and rapid management of public finances.*

The research employed systematic analysis methods, which allowed for a comprehensive assessment of existing financial control methods. Comparative analysis was used to identify the advantages and disadvantages of various approaches used in financial control in other countries. Modeling methods helped to formulate optimal scenarios for implementing new technologies and control procedures adapted to Ukrainian realities. Statistical methods were applied to assess the effectiveness of the implemented recommendations, providing quantitative indicators of their impact on budget expenditure management.

The results indicate that the introduction of modern methodological approaches and advanced information technologies significantly increases the accuracy and speed of financial data processing. This facilitates prompt detection and correction of violations, which is critically important under martial law conditions. Ensuring the independence of control bodies from political pressure and other influences helps to avoid bias in audits, increasing the objectivity and public

trust in the results of financial control. This, in turn, enhances trust in public finances both nationally and internationally.

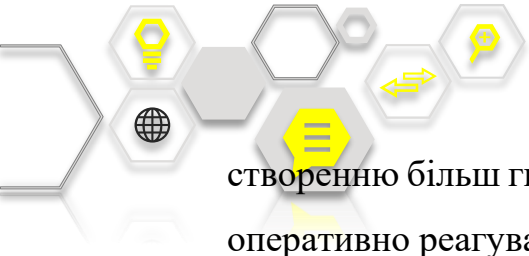
The conclusions suggest that achieving these goals requires improving the legislative framework governing the activities of control bodies, implementing advanced information technologies to automate financial control processes, enhancing personnel qualifications through specialized training and workshops, developing new methodological approaches to budget expenditure control, and strengthening cooperation between various control bodies for information exchange and action coordination.

Future research prospects include a deeper examination of the impact of the implemented recommendations on the overall economic stability of the country and the efficiency of budget expenditure management during martial law.

Keywords: *financial management, control bodies, information technologies, legislative framework, personnel qualification.*

Постановка проблеми. Проблема ефективного фінансового контролю за видатками Державного бюджету України у період воєнного стану набуває особливої гостроти з огляду на потребу у забезпеченні стабільності фінансової системи та підтримці обороноздатності держави. Воєнний стан суттєво впливає на функціонування економіки, зокрема, на державні фінанси, що зумовлює необхідність вдосконалення існуючих механізмів контролю за видатками бюджету. Забезпечення прозорості та ефективності використання бюджетних коштів є ключовим фактором у збереженні довіри до державних інституцій і міжнародних партнерів, а також у забезпеченні соціально-економічної стабільності.

Дослідження проблем фінансового контролю є важливою з кількох причин. По-перше, це розробка нових методологій і підходів до контролю за розподілом і використанням бюджетних ресурсів в умовах підвищеного ризику та невизначеності. Наукове дослідження в цьому напрямку сприятиме

створенню більш гнучких і адаптивних систем фінансового контролю, здатних оперативно реагувати на зміни в економічному та політичному середовищі.

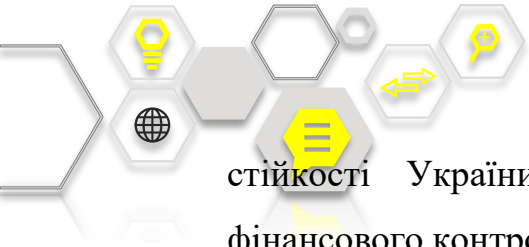
По-друге, необхідним є аналіз ефективності існуючих фінансових механізмів у контексті воєнного часу. Це включає вивчення практик управління бюджетом, оцінку їх відповідності реаліям воєнного стану, а також визначення найбільш ефективних інструментів для оптимізації бюджетних видатків. Наукові дослідження в цьому напрямку дозволяють виявити слабкі місця та потенційні загрози, що потребують корекції.

По-третє, важливим завданням є удосконалення організаційних засад фінансового контролю. Це стосується як нормативно-правового регулювання, так і структурної організації контрольних органів. Актуальним є розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності роботи таких органів, забезпечення їх незалежності та компетентності.

Дослідження цих питань сприяє формуванню цілісної картини поточного стану бюджетного контролю в Україні у період воєнного стану. Це дозволяє визначити напрями його вдосконалення, розробити конкретні заходи для підвищення прозорості та ефективності використання державних фінансів. У кінцевому підсумку, це сприяє забезпеченню цільового та раціонального використання бюджетних коштів, що є критично важливим для функціонування країни в умовах воєнного часу, підтримки економічної стабільності та забезпечення обороноздатності держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій присвяченої питанням фінансового контролю за видатками Державного бюджету України в умовах воєнного стану охоплює широкий спектр досліджень. Радіонов Ю. [1], Скриба Г.І. та Очкас М.П. [2] досліджують проблеми та виклики бюджетної системи України під час воєнного стану, акцентуючи увагу на необхідності адаптації бюджетної політики та посилення фінансового контролю для забезпечення стабільності та ефективності фінансового управління.

Неізнана О., Григорук А., Литвин Л. [3] і Антипенко Н.В., Супруненко С.А., Гавран В.Я. [4] розглядають сучасні інструменти підтримки фінансової

стійкості України в умовах воєнного стану, включаючи механізми фінансового контролю та аудит. Вони підкреслюють важливість прозорості та підзвітності у використанні державних коштів.

Пихоцький В.Ф. та ін. [5], Колпакова А. [6], Пихоцька М. [7], Дубовик К.Е. та ін. [8] аналізують ефективність фінансового контролю та державного аудиту, зокрема в умовах воєнного стану. Вони відзначають роль державного аудиту у забезпеченні фінансово-економічної стійкості держави та пропонують шляхи удосконалення контрольних механізмів.

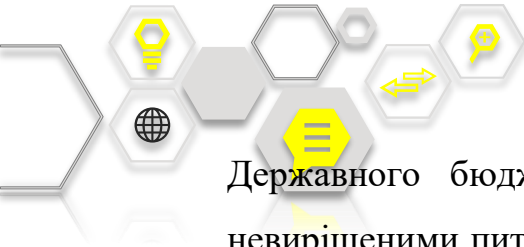
Васільєва Л.М., Дацій Н.В., Залізняк В.П. [9], Собкова Н., Ібрагімова Л., Городинський С. [10], Бортняк В.А. [11], Гуренко Т. [12] досліджують проблеми розвитку державного фінансового контролю в Україні та пропонують напрями його вдосконалення. Вони наголошують на необхідності інтеграції міжнародних стандартів та підвищення професійного рівня контролюючих органів.

Борисенко Л.М. [13] аналізує зарубіжний досвід фінансового контролю та можливості його імплементації в Україні, акцентуючи увагу на важливості адаптації кращих світових практик для підвищення ефективності національної системи фінансового контролю.

Гетманченко І.В. [14] розглядає вплив міжнародних стандартів обліку на практику в Україні, вказуючи на переваги та виклики, які виникають у процесі їх впровадження, що також має значення для системи фінансового контролю в умовах воєнного стану.

Таким чином, дослідження вказують на важливість адаптації та вдосконалення механізмів фінансового контролю за видатками Державного бюджету України в умовах воєнного стану, підкреслюючи значення прозорості, підзвітності, міжнародних стандартів та професійного розвитку контролюючих органів для забезпечення фінансово-економічної стійкості держави.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значний прогрес у дослідженні фінансового контролю за видатками

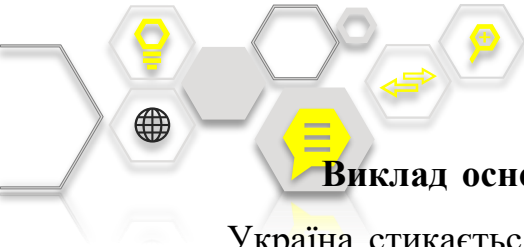
Державного бюджету України у період воєнного стану, залишаються невирішеними питання щодо впливу воєнного стану на структуру і динаміку бюджетних видатків, основних проблем і ризиків у сфері фінансового контролю та ефективності існуючих фінансових механізмів контролю та управління бюджетними видатками.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Метою цієї статті є дослідження ефективності фінансового контролю за видатками Державного бюджету України у період воєнного стану та розробка рекомендацій щодо його вдосконалення для забезпечення прозорості та раціонального використання бюджетних коштів в умовах підвищеної невизначеності і ризиків.

Відповідно до мети необхідно вирішити такі завдання:

1. Проаналізувати існуючі методи та інструменти фінансового контролю за видатками Державного бюджету України, їх відповідності умовам воєнного стану та ефективності у сучасних умовах.
2. Дослідити вплив воєнного стану на структуру і динаміку бюджетних видатків, визначити основні проблеми і ризики у сфері фінансового контролю.
3. Оцінити ефективність існуючих фінансових механізмів контролю та управління бюджетними видатками, виявити слабкі місця та потенційні загрози.
4. Розробити нові методологічні підходи до контролю за використанням бюджетних коштів в умовах воєнного стану, що сприятимуть підвищенню прозорості та ефективності фінансового контролю.
5. Удосконалити організаційні засади фінансового контролю, включаючи розробку рекомендацій щодо підвищення ефективності роботи контрольних органів та забезпечення їх незалежності.
6. Сформулювати конкретні рекомендації для органів державної влади щодо підвищення ефективності фінансового контролю за видатками Державного бюджету в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах, коли

Україна стикається з безпрецедентними викликами, пов'язаними з воєнним станом, ефективний фінансовий контроль за видатками Державного бюджету стає критично важливим для забезпечення стабільності та функціонування держави. Фінансовий контроль є невід'ємною частиною управління державними фінансами, яка забезпечує прозорість, підзвітність та ефективне використання бюджетних ресурсів.

У контексті воєнного стану важливість фінансового контролю зростає, оскільки виникає необхідність у швидкому реагуванні на нові виклики та ризики, зумовлені воєнними діями. Сучасні методи фінансового контролю мають бути адаптовані до нових умов для забезпечення стабільності та стійкості державних фінансів.

Існуючі методи фінансового контролю в Україні включають державний фінансовий аудит, внутрішній аудит, казначейське обслуговування та контроль з боку Верховної Ради України та Рахункової палати (табл.1). Державний фінансовий аудит, як основний інструмент зовнішнього контролю, здійснюється Рахунковою палатою України і включає перевірки ефективності, економності та законності використання бюджетних коштів. Внутрішній аудит проводиться у міністерствах, відомствах та інших органах виконавчої влади з метою забезпечення внутрішнього контролю та оцінки ефективності управління бюджетними коштами.

Казначейське обслуговування, здійснюване Державною казначейською службою України, виконує операційний контроль за використанням бюджетних коштів, включаючи перевірку правильності проведення фінансових операцій та відповідність витрат бюджетним призначенням. Контроль з боку Верховної Ради України та Рахункової палати забезпечує нагляд за виконанням Державного бюджету, аналіз звітності та розробку рекомендацій щодо вдосконалення фінансового контролю.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз методів фінансового контролю

Метод	Переваги	Недоліки
Державний фінансовий аудит	Незалежність, високий рівень об'єктивності, систематичність	Тривалість перевірок, висока вартість, можливі бюрократичні перешкоди
Внутрішній аудит	Оперативність, можливість швидкого реагування на порушення	Можлива залежність від керівництва установи, обмежений обсяг ресурсів
Казначейське обслуговування	Поточний контроль за фінансовими операціями, високий рівень автоматизації процесів	Відсутність аналізу ефективності витрат, обмежений доступ до інформації про всі витрати
Контроль з боку Верховної Ради та Рахункової палати	Систематичний нагляд, висока відповідальність	Залежність від політичної ситуації, обмежені можливості оперативного втручання

Джерело: власна розробка автора

Аналіз існуючих методів фінансового контролю за видатками Державного бюджету України показує, що ці методи потребують значної адаптації до нових умов воєнного стану. Державний фінансовий аудит, який здійснюється Рахунковою палатою України, забезпечує високий рівень об'єктивності та систематичності, однак може бути обмежений тривалістю перевірок та бюрократичними перешкодами.

Внутрішній аудит в міністерствах та відомствах є оперативним, проте може бути залежним від керівництва установи, що впливає на об'єктивність його результатів. Казначейське обслуговування, яке здійснює Державна казначейська служба України, ефективно виконує операційний контроль, проте не забезпечує аналізу ефективності витрат. Контроль з боку Верховної Ради України та Рахункової палати є систематичним та відповідальним, але залежить від політичної ситуації.

Основними інструментами фінансового контролю є фінансові звіти, аудиторські перевірки, бюджетний моніторинг, інформаційні технології та контрольні заходи. Фінансові звіти забезпечують інформаційну базу для аналізу та контролю за виконанням бюджетних програм. Аудиторські

перевірки дозволяють оцінити ефективність використання бюджетних коштів та виявити потенційні порушення. Бюджетний моніторинг передбачає постійне відстеження виконання бюджетних показників та своєчасне реагування на відхилення. Контрольні заходи включають проведення ревізій, інспекцій та інших заходів з метою виявлення та попередження порушень фінансової дисципліни (таблиця 2).

Таблиця 2

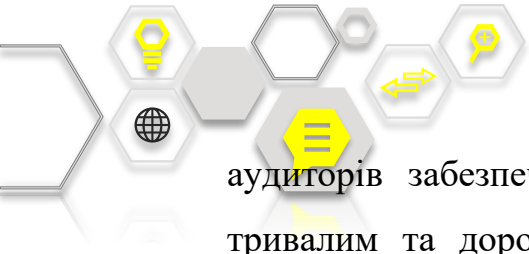
Порівняльний аналіз інструментів фінансового контролю

Інструмент	Переваги	Недоліки
Фінансові звіти	Забезпечують базу даних для аналізу, висока точність	Велика кількість даних може ускладнювати аналіз, необхідність високої кваліфікації аналітиків
Аудиторські перевірки	Виявлення порушень, оцінка ефективності, незалежність	Тривалість процесу, висока вартість, можлива упередженість
Бюджетний моніторинг	Постійний нагляд, своєчасне реагування на відхилення	Залежність від якості даних, висока трудомісткість
Контрольні заходи	Превентивні заходи, можливість виявлення порушень в режимі реального часу	Ризик суб'єктивності, можливі обмеження доступу до інформації
Інформаційні технології	Швидкість обробки даних, автоматизація процесів, висока точність	Висока вартість впровадження, необхідність постійного оновлення та підтримки системи

Джерело: власна розробка автора

Фінансові звіти є ключовим інструментом фінансового контролю, оскільки забезпечують необхідну інформаційну базу для аналізу та моніторингу виконання бюджетних програм. Висока точність даних дозволяє приймати обґрунтовані рішення, однак велика кількість інформації може ускладнювати процес аналізу. Для ефективного використання фінансових звітів необхідна висока кваліфікація аналітиків, здатних інтерпретувати та обробляти великі обсяги даних.

Аудиторські перевірки відіграють важливу роль у виявленні порушень та оцінці ефективності використання бюджетних коштів. Незалежність

аудиторів забезпечує об'єктивність перевірок, проте процес може бути тривалим та дорогим. Крім того, існує ризик упередженості, що може вплинути на результати перевірок.

Бюджетний моніторинг дозволяє здійснювати постійний нагляд за виконанням бюджетних показників і своєчасно реагувати на відхилення. Висока трудомісткість цього процесу потребує значних ресурсів, а залежність від якості даних може вплинути на точність моніторингу.

Контрольні заходи, такі як ревізії та інспекції, забезпечують можливість виявлення порушень у режимі реального часу. Превентивні заходи допомагають запобігати фінансовим порушенням, однак існує ризик суб'єктивності під час проведення цих заходів. Доступ до інформації також може бути обмеженим, що впливає на повноту контролю.

Використання інформаційних технологій у фінансовому контролі дозволяє автоматизувати процеси, підвищити точність обробки даних та швидкість отримання результатів. Незважаючи на високу вартість впровадження та необхідність постійного оновлення системи, ІТ-рішення є ефективним інструментом для підвищення прозорості та оперативності фінансового контролю.

Внутрішній аудит забезпечує оперативність та можливість швидкого реагування на порушення. Однак, внутрішній аудит може бути залежним від керівництва установи, що впливає на його об'єктивність. Обмежений обсяг ресурсів також може стати перешкодою для ефективного проведення внутрішнього аудиту.

В умовах воєнного стану ефективність фінансового контролю за видатками Державного бюджету України значною мірою залежить від відповідності інструментів і методів контролю специфічним умовам підвищеної невизначеності та ризиків (табл. 3).

Таблиця 3

Оцінка відповідності інструментів фінансового контролю умовам воєнного стану

Інструмент	Підвищення оперативності	Зниження ризиків	Підвищення прозорості	Адаптація до змін
Фінансові звіти	Середній рівень	Низький рівень	Високий рівень	Середній рівень
Аудиторські перевірки	Низький рівень	Високий рівень	Високий рівень	Середній рівень
Бюджетний моніторинг	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень
Контрольні заходи	Середній рівень	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень
Інформаційні технології	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень	Високий рівень
Внутрішній аудит	Середній рівень	Високий рівень	Середній рівень	Середній рівень
Казначейське обслуговування	Високий рівень	Середній рівень	Високий рівень	Середній рівень

Джерело: власна розробка автора

Рівень відповідності інструментів фінансового контролю умовам воєнного стану визначався на основі чотирьох ключових критеріїв: підвищення оперативності, зниження ризиків, підвищення прозорості та адаптація до змін. Для кожного інструмента оцінювалися ці критерії, щоб забезпечити комплексний підхід до оцінки їхньої ефективності в умовах підвищеної невизначеності та ризиків.

Фінансові звіти оцінювалися як середній рівень підвищення оперативності, оскільки автоматизація процесу складання звітів ще не досягла достатнього рівня. Зниження ризиків за допомогою фінансових звітів оцінюється як низький рівень, оскільки вони не завжди виявляють проблеми на ранніх стадіях. Прозорість забезпечується на високому рівні через доступність даних, але адаптація до змін є середньою через складність швидкого коригування звітів.

Аудиторські перевірки мають низький рівень оперативності через тривалість процесу, але високий рівень зниження ризиків та прозорості завдяки детальному аналізу та незалежності. Адаптація до змін оцінюється як середній рівень через складність впровадження нових методик під час перевірок.

Бюджетний моніторинг забезпечує високий рівень оперативності завдяки постійному нагляду за виконанням бюджетних показників, високий рівень зниження ризиків через своєчасне виявлення відхилень, високий рівень прозорості через доступність даних та високий рівень адаптації до змін завдяки гнучким підходам до моніторингу.

Контрольні заходи мають середній рівень оперативності, оскільки включають превентивні механізми, які можуть бути не завжди оперативними. Вони забезпечують високий рівень зниження ризиків, але мають середній рівень прозорості через можливу обмеженість доступу до інформації. Адаптація до змін оцінюється як низький рівень через складність впровадження нових методів контролю. Інформаційні технології демонструють високі результати за всіма критеріями завдяки швидкій обробці даних, автоматизації процесів, високій точності та можливості постійного оновлення і адаптації систем.

Внутрішній аудит має високий рівень зниження ризиків завдяки незалежності аудиторів, але середній рівень оперативності та прозорості через обмежені ресурси. Адаптація до змін оцінюється як середній рівень через складність впровадження нових підходів. Казначейське обслуговування забезпечує високий рівень оперативності та прозорості завдяки автоматизації процесів, але має середній рівень зниження ризиків та адаптації до змін через обмежений аналіз ефективності витрат.

Вплив воєнного стану на структуру і динаміку бюджетних видатків України є суттєвим, адже війна змушує державу змінювати пріоритети та перерозподіляти фінансові ресурси на забезпечення обороноздатності та

підтримку життєдіяльності населення (табл. 4). Основні напрямки витрат під час воєнного стану включають військові видатки, соціальні виплати, відновлення інфраструктури та забезпечення базових потреб громадян. Зокрема, військові видатки значно зросли, що спричинило скорочення фінансування в інших сферах, таких як освіта, охорона здоров'я та культура. Це створює додаткові проблеми та ризики у сфері фінансового контролю.

Таблиця 4

Зміни у структурі бюджетних видатків під час воєнного стану

Напрямок видатків	До воєнного стану (%)	Під час воєнного стану (%)
Військові видатки	15	40
Соціальні виплати	25	30
Освіта	20	10
Охорона здоров'я	10	10
Культура та спорт	15	5
Відновлення інфраструктури	10	5

Джерело: складено автором на підставі [15, 16]

Таблиця ілюструє зміни у структурі бюджетних видатків України під час воєнного стану. Військові видатки зросли з 15% до 40%, що свідчить про значне збільшення фінансування обороноздатності країни. Соціальні виплати також зросли з 25% до 30%, що вказує на зростання потреби у підтримці населення в умовах війни. Інші напрями видатків, такі як освіта, охорона здоров'я, культура та спорт, відновлення інфраструктури, зазнали скорочення фінансування, що свідчить про перерозподіл ресурсів на більш пріоритетні в умовах воєнного стану потреби.

Однією з основних проблем є недостатня прозорість у витрачанні бюджетних коштів. Під час воєнного стану державні органи часто змушені приймати оперативні рішення щодо фінансування, що може призводити до недостатнього контролю за використанням коштів. Це, в свою чергу, створює сприятливі умови для корупції та неефективного використання ресурсів. Крім того, воєнний стан значно ускладнює проведення регулярних аудиторських перевірок та моніторингу, що знижує загальну ефективність фінансового контролю.

Аналізуючи вплив воєнного стану на структуру і динаміку бюджетних видатків, можна визначити основні проблеми та ризики, які виникають у сфері фінансового контролю (рис. 1).

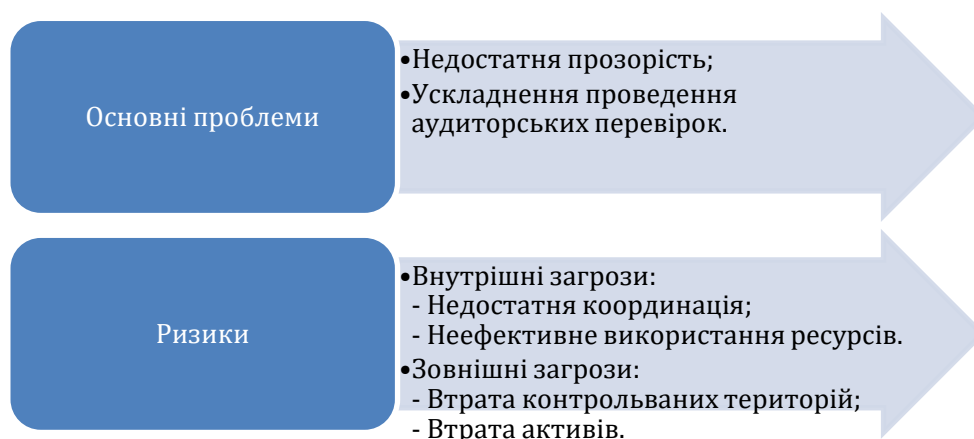

Рис. 1. Основні проблеми і ризики у сфері фінансового контролю під час воєнного стану

Джерело: власна розробка автора

Вплив воєнного стану на бюджетні витрати України значно ускладнює здійснення фінансового контролю, породжуючи специфічні проблеми та ризики. Однією з ключових проблем є недостатня прозорість витрат, зумовлена необхідністю швидкого прийняття рішень у відповідь на військові загрози. Це призводить до здійснення витрат без належної документації, створюючи умови для корупції та неефективного використання ресурсів. Рішення цієї проблеми вимагає впровадження нових методів контролю, що забезпечують баланс між швидкістю і прозорістю.

Ускладнення аудиторських перевірок пов'язане з обмеженим доступом до певних територій, особливо в зонах бойових дій. Це обмежує можливості контролюючих органів у проведенні повноцінних перевірок, знижуючи загальну ефективність фінансового контролю. Розвиток дистанційних методів аудиту стає важливим для підтримання контролю без фізичної присутності.

Ризики включають внутрішні та зовнішні загрози. Внутрішні загрози, такі як недостатня координація між державними органами, можуть призводити до дублювання функцій і розпорошення ресурсів, що знижує ефективність управління бюджетними коштами. Підвищення координації між державними структурами є важливим аспектом подолання цих загроз.

Зовнішні загрози пов'язані з можливістю втрати контрольованих територій та активів, що додає складності фінансовому контролю. Втрата доступу до цих територій означає, що ресурси можуть бути не використані за призначенням. Це вимагає створення резервних механізмів контролю, що дозволять мінімізувати втрати та забезпечити ефективне управління бюджетними коштами навіть у таких умовах.

Ефективність існуючих фінансових механізмів контролю та управління бюджетними видатками під час воєнного стану була оцінена на основі комплексного аналізу, який включав розгляд прозорості, відповідності нормативним вимогам, оперативності та загальної ефективності використання бюджетних коштів. Цей аналіз базувався на даних Міністерства фінансів України, Державної аудиторської служби та звітів Міжнародного валютного фонду [16, 17].

Для оцінки використовувалася методологія, що включала якісний і кількісний аналіз фінансових звітів, аудиторських перевірок та результатів моніторингу витрат. 50 рандомно обраних в Україні незалежних експертів з фінансового контролю та аудиту оцінювали кожен аспект за п'ятибальною шкалою, де 1 означало найнижчий рівень ефективності, а 5 – найвищий (табл. 5).

Таблиця 5

Оцінка ефективності існуючих фінансових механізмів контролю

Аспект контролю	Рівень ефективності (1-5)	Коментарі
Прозорість	3	Відсутність оперативної звітності ускладнює моніторинг
Відповідність нормам	4	Загалом відповідає нормативним вимогам

Оперативність	2	Затримки у проведенні аудиту через обмежений доступ до даних
Ефективність	3	Зниження ефективності через відсутність координації між органами

Джерело: власна розробка автора

Аналіз показав, що прозорість фінансових механізмів контролю оцінюється на середньому рівні, оскільки оперативна звітність залишається проблематичною. Відповідність нормативним вимогам знаходиться на високому рівні, що свідчить про дотримання законодавчих стандартів. Однак оперативність та загальна ефективність контролю виявилися недостатніми через затримки в аудиті та недостатню координацію між державними органами.

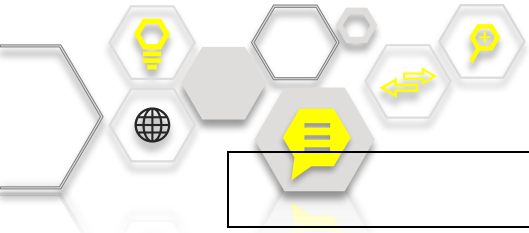
Українська наукова спільнота значною мірою зосереджується на дослідженні фінансової безпеки держави. Вивченню ризиків і загроз, що впливають на фінансову систему країни та її безпеку, приділяється велика увага. Ключовими аспектами є класифікація цих ризиків і загроз, а також розробка заходів для зменшення їх негативного впливу на національну економіку [17].

Основними слабкими місцями є недоліки у швидкості проведення аудиту та координації дій між різними державними структурами. Це створює ризики нецільового використання коштів та ускладнює ефективний моніторинг витрат (табл. 6).

Таблиця 6.

Потенційні загрози для фінансового контролю

Категорія загроз	Приклади
Внутрішні загрози	Недостатня підготовленість персоналу, недоліки в управлінських системах, корупційні дії, обмежені ресурси для аудиту, відсутність чітких процедур контролю, недоліки в комунікації між відділами, недостатній контроль за витратами на місцях
Зовнішні загрози	Втрата контрольованих територій, втрата активів, обмежений доступ до інформації, військові дії, міграція населення, дестабілізація економічного середовища,

	міжнародні санкції, зниження податкових надходжень
--	--

Джерело: власна розробка автора

Виявлені внутрішні загрози вказують на необхідність покращення організаційної структури та підготовки персоналу. Недостатня підготовленість працівників та обмежені ресурси для аудита можуть призвести до неефективного використання бюджетних коштів. Відсутність чітких процедур контролю та недостатня координація між відділами поглиблюють ці проблеми, підвищуючи ризик корупції та нецільового використання фінансів. Це підкреслює важливість інвестицій у навчання персоналу, розробку чітких контрольних процедур та забезпечення належної комунікації всередині організації.

Зовнішні загрози включають фактори, що перебувають поза контролем внутрішніх структур, але мають значний вплив на фінансовий контроль. Втрата контрольованих територій і активів, обмежений доступ до інформації та дестабілізація економічного середовища ускладнюють моніторинг і облік бюджетних видатків. Військові дії та міграція населення можуть призвести до зміни пріоритетів у витратах і необхідності швидкого перерозподілу ресурсів. Міжнародні санкції та зниження податкових надходжень додатково погіршують фінансову стабільність, створюючи додатковий тиск на систему фінансового контролю.

Так, традиційні методи фінансового контролю можуть бути недостатніми для нівелювання загроз в умовах сьогодення через змінені умови та підвищені ризики зловживань. Тому виникає потреба у розробці нових методологічних підходів до контролю за використанням бюджетних коштів, які будуть адаптовані до викликів воєнного часу.

Комплексний підхід до контролю передбачає використання декількох методів та інструментів для досягнення максимального рівня прозорості та ефективності (табл. 7).

Таблиця 7

Основні методи комплексного підходу до контролю

Метод	Опис
Аудит витрат	Ретельний аналіз витрат на відповідність нормативним документам
Моніторинг закупівель	Систематичний контроль за процедурами державних закупівель
Контроль за виконанням контрактів	Перевірка виконання умов контрактів та якість наданих послуг
Оцінка ефективності	Аналіз досягнення запланованих результатів при використанні коштів

Джерело: власна розробка автора

Аудит витрат дозволяє виявити та попередити нецільове використання коштів, що особливо важливо в умовах підвищеного ризику корупційних дій. Моніторинг закупівель сприяє дотриманню законодавчих норм і підвищує прозорість державних закупівель, що допомагає уникнути необґрунтованих витрат. Контроль за виконанням контрактів забезпечує дотримання договірних умов, що є критичним для підтримки надійності постачальників та якості послуг. Оцінка ефективності дозволяє оцінити досягнення стратегічних цілей і коригувати фінансові плани для оптимізації використання бюджетних ресурсів.

Попри все, варто зазначити, що на сьогоднішній день використання інформаційних технологій у сфері фінансового контролю відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління бюджетними ресурсами в умовах воєнного стану (рис. 2).

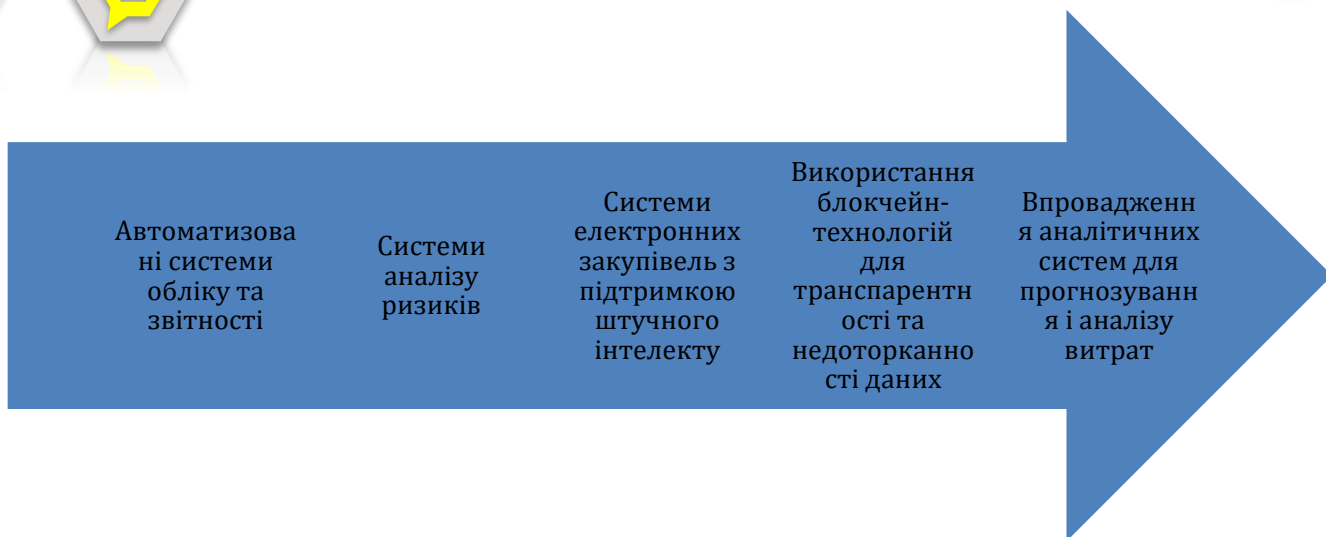

Рис. 2. Використання інформаційних технологій у контролі

Джерело: власна розробка автора

Автоматизовані системи обліку та звітності забезпечують точність та швидкість обробки фінансової інформації, а системи аналізу ризиків дозволяють ідентифікувати потенційні проблеми та вживати запобіжні заходи. Системи електронних закупівель з підтримкою штучного інтелекту сприяють оптимізації процесів закупівель та зменшенню корупційних ризиків. Використання блокчейн-технологій забезпечує транспарентність та недоторканність даних, підвищуючи довіру до управління бюджетними коштами в умовах надзвичайних ситуацій.

Впровадження аналітичних систем дозволяє здійснювати прогнозування та аналізувати витрати, що є важливим для забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів під час кризових ситуацій. Удосконалення організаційних засад фінансового контролю є критично важливим завданням для забезпечення ефективного управління державними фінансами в умовах воєнного стану. Одним із ключових аспектів цього процесу є підвищення ефективності роботи контрольних органів та забезпечення їх незалежності. Це включає створення більш чітких процедур і механізмів контролю, а також впровадження сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесів моніторингу і аналізу.

Для підвищення ефективності роботи контрольних органів необхідно, по-перше, посилити їхню кадрову спроможність шляхом професійного розвитку та навчання персоналу. Це дозволить забезпечити високу якість проведення аудиторських перевірок та аналізу фінансової інформації. По-друге, важливо впровадити новітні технології, такі як системи автоматизованого моніторингу та аналізу даних, що дозволять оперативно виявляти порушення та реагувати на них у режимі реального часу.

По-третє, слід удосконалити нормативно-правову базу, що регламентує діяльність контрольних органів, забезпечивши їхню незалежність та захист від політичного тиску. Інтегрована система фінансового контролю поєднує основні компоненти для забезпечення комплексного підходу до управління бюджетними видатками (рис.3.).

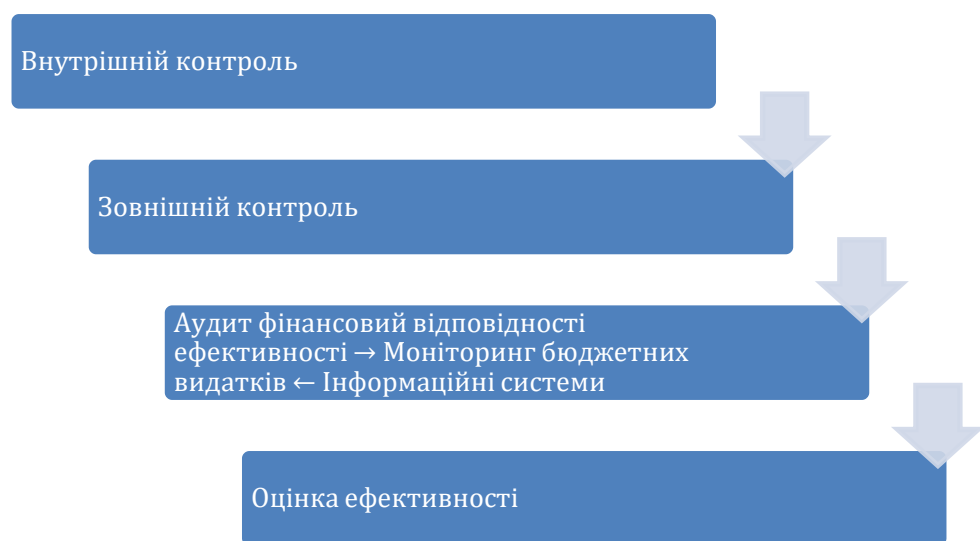

Рис. 3. Інтегрована система фінансового контролю

Джерело: власна розробка автора

Внутрішній контроль здійснюється безпосередньо у межах державних установ і спрямований на забезпечення дотримання встановлених правил і процедур при використанні бюджетних коштів. Зовнішній контроль, виконуваний незалежними органами, такими як Рахункова палата України, забезпечує перевірку законності і доцільності видатків, підвищуючи

прозорість процесу. Аудит, який може бути фінансовим, аудитом відповідності або аудитом ефективності, надає глибокий аналіз і оцінку різних аспектів бюджетних видатків.

Моніторинг бюджетних видатків здійснюється на постійній основі і включає регулярний аналіз фінансових показників для виявлення відхилень від планових значень. Використання сучасних інформаційних систем дозволяє автоматизувати процеси моніторингу та аналізу, знижуючи вплив людського фактору і підвищуючи оперативність контролю. Завершальним етапом інтегрованої системи є оцінка ефективності, що об'єднує дані з усіх попередніх етапів і забезпечує цілісне бачення ефективності використання бюджетних коштів.

Конкретні рекомендації для органів державної влади щодо підвищення ефективності фінансового контролю за видатками Державного бюджету в умовах воєнного стану включають наступні заходи. По-перше, необхідно запровадити регулярний аудит видатків, який проводитимуть незалежні аудитори, щоб забезпечити об'єктивність та неупередженість перевірок. По-друге, слід створити єдину інформаційну платформу для моніторингу бюджетних видатків, яка об'єднуватиме дані з різних джерел і забезпечуватиме їхню доступність у режимі реального часу для всіх зацікавлених сторін.

По-третє, варто розробити і впровадити нові методики оцінки ефективності використання бюджетних коштів, які б враховували специфіку воєнного стану та дозволяли більш точно визначати пріоритети фінансування. Рис. 4. відображає алгоритм впровадження цих рекомендацій, починаючи від розробки нормативно-правових актів до практичної реалізації заходів з підвищення ефективності фінансового контролю.

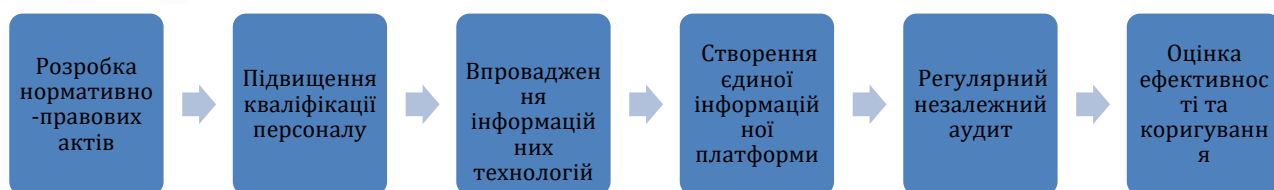

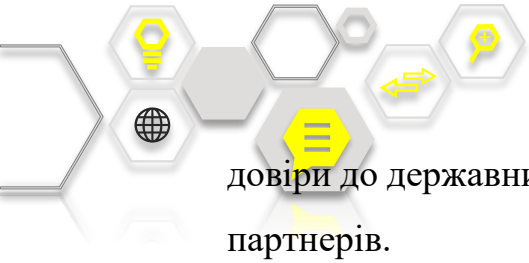
Рис. 4. Алгоритм підвищення ефективності фінансового контролю за видатками Державного бюджету в умовах воєнного стану

Джерело: власна розробка автора

Початковим етапом є розробка нормативно-правових актів, що створюють правове підґрунтя для впровадження нових методик і процедур контролю. Наступним етапом є підвищення кваліфікації персоналу контрольних органів через спеціалізоване навчання і тренінги, що забезпечує високий професійний рівень виконавців. Впровадження інформаційних технологій дозволяє автоматизувати процеси моніторингу і аналізу, що підвищує швидкість і точність виявлення порушень. Створення єдиної інформаційної платформи для моніторингу бюджетних видатків забезпечує централізований доступ до даних і сприяє кращій координації між різними контрольними органами.

Регулярний незалежний аудит, що проводиться зовнішніми аудиторськими організаціями, забезпечує об'єктивність і неупередженість перевірок. Завершальним етапом є оцінка ефективності впроваджених заходів і коригування стратегій та методик контролю на основі отриманих результатів, що дозволяє адаптувати систему до змінних умов і підвищити її ефективність.

У результаті впровадження зазначених заходів очікується значне підвищення ефективності фінансового контролю за видатками Державного бюджету України, що дозволить забезпечити більш раціональне та цільове використання державних фінансів, особливо в умовах воєнного стану. Це, у свою чергу, сприятиме зміцненню економічної стабільності та підвищенню

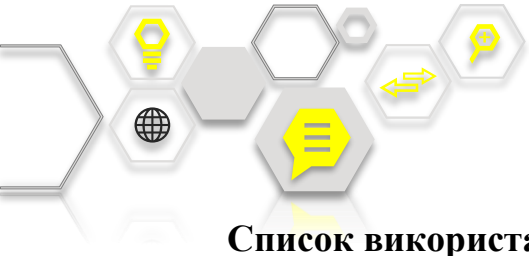

довіри до державних інституцій як всередині країни, так і з боку міжнародних партнерів.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз фінансового контролю за видатками Державного бюджету України в умовах воєнного стану вказує на необхідність удосконалення існуючих методів та інструментів контролю для забезпечення більшої прозорості, оперативності та ефективності. Сучасні методи фінансового контролю, такі як державний фінансовий аудит, внутрішній аудит, казначейське обслуговування та контроль з боку Верховної Ради і Рахункової палати, мають бути адаптовані до нових умов, щоб відповідати викликам та ризикам, спричиненим воєнним станом.

Для підвищення ефективності роботи контрольних органів слід запровадити нові методологічні підходи та інформаційні технології, що сприятимуть автоматизації процесів та швидкому реагуванню на виявлені порушення. Інформаційні технології дозволять підвищити точність і швидкість обробки даних, а також забезпечити високу прозорість фінансового контролю. Окрім цього, варто посилити незалежність контрольних органів, що дозволить уникнути можливих упереджень та забезпечить об'єктивність перевірок. Незалежність аудиторів і контрольних органів є критично важливою для підтримки довіри суспільства до державних фінансів і ефективного використання бюджетних коштів.

Основними напрямками удосконалення мають бути зміцнення законодавчої бази, впровадження сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесів фінансового контролю, підвищення кваліфікації персоналу контрольних органів, розробка нових методологічних підходів до контролю за використанням бюджетних коштів та зміцнення співпраці між різними контрольними органами для обміну інформацією та координації дій.

Список використаних джерел

1. Радіонов Ю. Формування і виконання державного та місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 53. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-55>
2. Скриба Г.І., Очкас М.П. Бюджетна система України: проблемні питання та тенденції розвитку в умовах воєнного стану. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Економічні науки*. 2023. №5(72). С. 57-62. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/economics/article/view/2786>
3. Неізнана О., Григорук А., Литвин Л. Сучасні інструменти підтримки фінансової стійкості України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2022. №39. URL: <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1401>
4. Антипенко Н.В., Супруненко С.А., Гавран В.Я. Український досвід адаптації державних фінансів та менеджменту до умов воєнного стану. *Академічні візії*. 2023. №25. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/741>
5. Пихоцький В.Ф. та ін. Ефективність фінансового контролю та державного аудиту для забезпечення фінансово-економічної стійкості держави. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2019. №1(28). С. 205-215. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/2047>
6. Колпакова А. Державний фінансовий контроль на сучасному етапі: огляд концептуальних засад. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. №2(1). С. 9-18. URL: <https://isg-journal.com/isjmef/article/view/263>
7. Пихоцька М. Проблеми розвитку державного фінансового контролю в Україні. *Світ фінансів*. 2023. №1(74). С. 83-92. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1588>
8. Дубовик К.Е. та ін. Організаційно-правовий механізм державного фінансового контролю в Україні. *Financial and credit activity problems of theory*

and practice. 2019. №3(30). С. 340-350. URL: <https://fkf.net.ua/index.php/fkf/article/view/1962>

9. Васильєва Л.М., Даций Н.В., Залізнюк В.П. Сутність та основні завдання фінансового контролю в системі державного управління. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. №1(24). С. 15-17. URL: <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2020/1/3.pdf>

10. Собкова Н., Ібрагімова Л., Городинський С. Проблеми та вектори розвитку державного фінансового контролю на місцевому рівні. *Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. Серія Економіка. 2019. №809. С. 72-76.

11. Бортняк В.А. Форми і методи здійснення фінансового контролю в Україні. *Академічні візії*. 2022. №13. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/98>

12. Гуренко Т. Сучасний стан та напрями удосконалення організації державного фінансового контролю. *Економіка та суспільство*. 2023. №55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2941>

13. Борисенко Л.М. Зарубіжна практика державного фінансового контролю та можливості її імплементації в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №13-14. С. 50-54. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7098&i=6>

14. Гетманченко І.В. Вплив міжнародних стандартів обліку на практику в Україні: переваги та виклики. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2024. №3. URL: <https://doi.org/10.57125/econp.2024.02.29.05>

15. Міністерство фінансів України, 2024. URL: <https://mof.gov.ua/uk/> (дата звернення: 2 липня 2024 р.)

16. Міжнародний валютний фонд, 2024: URL: <https://www.imf.org/en/Home> (дата звернення: 12 травня 2024 р.)

17. Аксьонова Т.С. Актуальні загрози та ризики фінансовій безпеці України та роль держави у її забезпеченні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №17. С. 130-138. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2021/23.pdf